

גמרא

ק"ב-א

ומקשינן על תחילת המשנה: בשלמא נתן מן הדם בחוץ, וחזר ונתן ממנו בפנים, חייב על מה שנתן בחוץ מתחילה, שהרי הדם כולו ראוי לכא בפנים.

אלא אם נתן תחילה בפנים, ורק אחר כך חזר ונתן לשאר הדמים בחוץ, למה הוא חייב? והרי שיריים נינהו, ואינן מעכבין?!

אמרי, הא מני? רבי נחמיה היא, דאמר במשנה הקודמת, שירי הדם שהקריבין בחוץ, חייב.

ומקשינן: אי העמדת משנתנו כדעת רבי

נחמיה, אימא סיפא: קיבל דמה בשני כוסות, נתן שניהם בפנים, פטור. שניהם בחוץ חייב. אחר בפנים ואחד בחוץ, פטור.

ולמה הוא פטור בסיפא על שיריים? והאמר רבי נחמיה, שירי הדם שהקריבין בחוץ, חייב?!

ומתריצין [כגירסת רש"י]: אמרי, מאן הוא תנא דפליג עליה דרבי אלעזר בן רבי שמעון לעיל בפרק כל הפסולין [דף לד, ב] וסובר כי כוס ראשון שנזרק עושה את חבירו "דחוי" ליפסל? רבי נחמיה היא!

לפי ששנינו [שם], חטאת שקיבל דמה בארבע כוסות, ונתן את כל ארבעת המתנות מאחת מהן בלבד, הרי המותר שבכוס זו

ובחזו"א ביאר שהזריקה מועילה להקל קדושת חברתה להוציאה מידי מעילה, אך לא להוסיף בה קדושה להכשיר האימורים למזבח ולהתיר בשר לאכילה].

ובסברת ריש לקיש [שם] ביאר השטמ"ק שזריקת דם הראשונה מועיל לשניה משום שגוף אחד הם, ובכל זאת סובר שאם עלתה תרד משום שנדחתה לגמרי בזריקת השניה, ובתוס' כאן נקטו בתחילה שהטעם משום "רצה זורק מזה רצה זורק מזה" והיינו כרבי יוחנן, וסיימו בטעם ש"חד גופא הן", וכבר עמדו על כך החק נתן ופנים מאירות ראה ביאוריהם.

ונחלקו הראשונים אם קודם שנזרק דם הראשונה ירדו אימורי השניה, שרש"י [שם] והראב"ד [פ"ג מפסוהמ"ק הי"ג] נקטו שלא ירדו, ובדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים שהכס"מ כתב שלא ירדו, וכן נקט החזו"א כי אינם נפרדים ע"י הזריקה למפרע, אולם במרכבת המשנה קרן אורה ואבן האזל נקטו שירדו גם קודם זריקה.

היא חטאת מתה שאין מועלין בה, ומדובר באופן שדם שתיהן מונח בכוסותו וקדם וזרק דם אחת מהן.

ותוס' [ק"ב, א ד"ה כשם] הקשו ממעילה [ז, א] שאמר רבי אלעזר לא אמר רבי עקיבא אלא ששחט שניהם בבת אחת, והעלו מכך שכיון שנשחטה קודם זריקת דם הראשונה אינה בכלל חטאות המתות, ולכן פירשו שזריקת דמה פוטרת חברתה כי נחשבים כגוף אחד מפני שנשחטו כאחד, [וכך פירש"י במעילה ו, ב ז, א]. וכתב החזו"א [יט, מז] שמכל מקום נפסלת השניה משום ש"אין שתי חטאות" [ואולי כוונתו כתוס' בנוזר כח, ב שחטאת אינה ראה נדבה, עי"ש"ה], אלא שדין חטאות המתות לא חל בה אחר שחיטה.

ולענין הקטרה דעת רבי יוחנן שם שלא מועילה זריקת דם האחת לשניה, ואפילו אם עלתה תרד, ובהכרח שאין הטעם שהוציאה ממועילה משום שהן חד גופא אלא משום שנשחטו בבת אחת [ראה שם ז, ב תוד"ה אמר,

כך נמצאת הראשונה.

והוינן בה [כגירסת רש"י]: **מאי "למה הדבר הדומה?"** איזו הלכה למדו מדמיון שתי כוסות לשתי חטאות.

ומבארין: **הא מני, רבי היא, דאמר במסכת תמורה [כב ב], חטאת הראשונה שהיתה אבודה בשעת הפרשה של השניה, ואחר כך נמצאת, הרי היא מתה כחטאת שנתכפרו בעליה.**

אבל רבנן [שם] אמרו שהחטאת המיותרת תרעה, ומשיפול בה מום תיפדה, ויפלו דמיה

נשפך ליסוד, כי רק הוא נחשב "שיריים", ואילו שאר הכוסות נשפכין לאמה, לפי שדחויין הן. (167)

ורבי אלעזר ברבי שמעון אמר שם, שכל הכוסות נשפכין ליסוד, כי כוס עושה חבירו שיריים.

ונמצא, שלתנא קמא שם, שהוא רבי נחמיה, הזורק משאר הכוסות בחוץ יהיה פטור, כי הן דחויין אחר זריקת כוס ראשון. (168)

שנינו במשנה: **למה הדבר דומה למפריש חטאתו ואבודה והפריש אחרת תחתיה, ואחר**

והגר"ח ביאר שהרמב"ם כתב שחייב דוקא בזרק מקצת מתנות, ובאופן זה לא חל דיחוי בשאר כוסות עד שנתן כל המתנות, כי הדיחוי חל כאשר נעשה כל דין הדם, ורק בכוס אחד פטור משום שחל בו דין שיריים שמפקיע משאר הדם איסור חוץ, ובסוגיין מדובר בשתי כוסות שגמר בראשונה את כל המתנות בפנים, וחל דיחוי בשאר ולכן פטור וכן משמע מדברי הרדב"ז.

וכבר תמהו החזו"א [בגליונות ובסימן י'] וחזון יחזקאל [יב ה] למה בכוס אחד נפקע חיוב חוץ מפני שם שיריים שבדם, והרי עדיין יש עליו חיוב שאר זריקות, ואפילו אם בחטאת חיצונה התכפר במתנה ראשונה, הרי מדובר גם בחטאות פנימיות שכל המתנות מעכבות בהן, ואיך יחול שם שיריים אחר מתנה ראשונה, וכן מבואר בתוד"ה אלא שהקשו שג' מתנות שבחטאת לענין חוץ הוי כתחילתן עיי"ש.

ובמקדש דוד [כו, ד] כתב, שדעת הרמב"ם שפטול דיחוי דינו שאם עלה לא ירד, ונמצא שרק אם נעשה שיריים ופוקע ממנו שם קרבן, אז נפטר בחוץ, אבל אם חל דיחוי וזרקו בחוץ חייב כי ראוי להתקבל בפנים, ואף אם דם

167. יש לעיין אם לרבי נחמיה נדחות שאר הכוסות מזריקה, ואינן שיריים כלל, או שהם שיריים פסולים והגרי"ז דייק מלשון רש"י לעיל [לד, ב] שביאר שכוס השני דחיה בידים שלא נתן ממנו על הקרנות, ומשמע שהזריקה חלה עליו לעשותו שיריים אלא שנדחה, וראה **מקדש דוד** [כג, ד]. ולפי זה נמצא ויוכח מסוגיין כי פטול דיחוי אם עלה לא ירד, שאל"כ למה אינו חייב על כוס השני משום שהוא ראוי להתקבל בפנים, וראה חזו"א יז, טז שדן בזה].

168. **הרמב"ם** [פי"ט ממעה"ק הי"ג] כתב הזורק מקצת מתנות חייב, וכו', אם קבל בשתי כוסות בין שנתן שניהן בחוץ או אחד בפנים ואחד בחוץ חייב. והשיגו **הראב"ד** שאחד בפנים ואחד בחוץ בין למאן דאמר עושה את חברו דחוי ובין למאן דאמר עושה אותו שיריים אינו ראוי בפנים. וביאר הר"י **קורקוס** ששתי כוסות כשתי חטאות לאחוריות שחייב על שתיהן בחוץ, וכבר תמה הקרן אורה שהרי מבואר בסמוך ששתי חטאות חייב על שתיהן רק משום שהנתרת נעשית עולה, מה שאין כן בכוס שניה שנדחית לגמרי.

שיבחר בה, מעיקרא עולה היא. וכשמקריב את הראשונה אין השניה הולכת למיתה אלא תרעה עד שתסתאב, ודמיה נופלים לנדבה לעולת קיץ המזבח. ולפיכך אם מעלה אותה בחוץ חייב על העלאתה, כי אילו היה מקריבה בפנים היתה מתקבלת כעולה⁽¹⁶⁹⁾.

וכדרכ הונא אמר רב שאמר כך לגבי אשם. דאמר רב הונא אמר רב: קרבן אשם שניתק על ידי בית דין לרעה עד שיפול בו מום, כגון שמתו בעליו או נתכפרו באחר [דקיימא לן כל מקום שבחטאת הדין הוא שמתה, הרי בקרבן אשם הוא רועה], והלך הבעלים ושהטו פתם, הרי הוא כשר לעולה⁽¹⁷⁰⁾.

לעולת נדבה. וקיימא לן שהלכה כרבי, ואפילו נמצאה הראשונה לפני שהתכפר בשניה, כיון שנאבדה בשעת הפרשה, החטאת המיותרת מתה.

ונמצא שבמשנתנו הכי קאמר: טעמא, שהמעלה אחת מהן בחוץ פטור, הוא משום דאבדה ראשונה והפריש אחרת תחתיה, ולפיכך למיתה אזלא, ואם הקריב אחת מהן בפנים, השניה היא כמו "כוס דחוי" ופטור על העלאתה בחוץ.

הא אם לא אבדה הראשונה, אלא הפריש מתחילה שתי חטאות לאחריית, שאם תאבד אחת יתכפר בחבירתה, הרי חדא מינייהו

בבת אחת היו חלין שתיהן, כי אינן סותרים זה לזה. אלא הטעם הוא מפני שעצם ההפרשה מכפרת בחטאת, ובאחריות קובע שאם לא תקרב הראשונה יתברר למפרע שאין הפרשתה להקרבה אלא הפרשת השניה.

[וראה תוס' במנחות פ, א ד"ה הפריש וקראן אורה שם ובמשנה למלך פ"ה מפסוק ה"א וחזו"א מנחות כא, ואבי עזרי פ"ח ממעה"ק הי"ג שדנו בזה].

ונמצא שאין לדמות אבודה לאחירות כי באבודה הפרשת השניה היא הפרשה גמורה כי בטלה הפרשת הראשונה באבידתה, ונחלקו רבי ורבנן כשנמצאה הראשונה אם דיחוייה בטל בהקרבתה ומתברר שהופרשה מתחילה להקרבה, ולכן השניה תרעה, או שדין הפרשת השניה נשאר כהפרשה לקרבן ולכן תמות. [וראה עוד בכתבי הגר"ז לתמורה כא, ב].

170. כתבו תוס' [סד"ה והכין] שאפילו מאן דבעי עקירה מודה שחייב עליה בחוץ גם קודם עקירה כיון שעומד ליעקר. ולכאורה תמוה, אם כן לשם

שנפסל ירד, הרי לדעת הרמב"ם אין חיוב חוץ תלוי בדין "לא ירדו" אלא די בכך שנעשה לשם ה', ולכן חייב, ועדיין צריך עיון שבסוגיין מבואר שאם הדם דחוי פטור עליו בחוץ. וראה עוד באבן האזל.

169. ביאור החילוק בין אבודה לאחירות עולה מדברי תוס' בפסחים [צז, ב] שכתבו כי המפריש לאחירות ואבדה אינה מתה כיון שלא הופרשה להקרבה, ומעולם לא נדחתה, ועדיין צריך להוסיף ביאור, כי הרי ודאי שהופרשה להקרבה, שאילו הופרשה רק בתנאי, הרי גם כשהוקרבה הראשונה לא תרעה אלא תצא לחולין.

אכן כבר הקשו שם תוס' איך שייך דין אחירות? והרי אי אפשר להפריש חטאת אחר חטאת, ואילו הפרשת השניה רק לאחירות, כשקרבה הראשונה תצא זו לחולין. ותירצו, דהלכתא גמירי לה שתרעה. ותמוה, אם כן, למה כששניהם לפניו לא יקריב דוקא ראשונה. ובהכרח, שהטעם שאין מפרישין ב' חטאות אינו משום שכבר התייחד קרבן לחטאו, כי אילו כן,

ומתרצינן: **אמר רב חייא מיוסתיניא**, משנתנו מדוברת בחטאת של **שעיר נשיא** שהוא זכר. ומדובר באופן שהפריש שניים לאחריות ואבד אחד מהם, ומכיון ששניהם ראויים להיות עולה, אם הקריב אחד, יתחייב על חבריו אם יעלנו בחוץ.

ומקשינן: **מי דמי חטאת לאשם דרב הונא**, עד שנחייב על העלאתה בחוץ? והרי **התם**, באופן שנקט רב הונא, האשם כשר לעולה, **כי אשם זכר, ועולה גם היא זכר. אבל הבא, חטאת, נקבה היא ואינה ראויה לעולה כלל!**

הדרן עלך השוחט והמעלה

אלא דמיה, חייב, כיון שגם היא גופה מתקבלת בפנים, וכדבריו לעיל [ה, ב] שדין רעה מדאורייתא, ותוס' חלקו בזה וסברו שהיא דרבנן. וראה **כתבי הגר"ז לתמורה [כג, א]**.

מה צריך להביא את דברי רב הונא אמר רב שאין צריך עקירה, והרי אפילו אם צריך, די בכך שעומד ליעקר, ואמנם **רש"י [סד"ה הא]** כתב דאע"ג דלכתחילה לא קרבה היא גופה לעולה

פרק פרת הטאת

מתניתין

דיני "שחוטי חוץ"

א. פרת הטאת, פרה אדומה, הנקראת "חטאת" משום שכתוב בה "חטאת היא", ששחטה⁽¹⁾ חוץ מגתה, מחוץ למקום שהיו

משנתנו עוסקת בשני ענינים. בחלקה הראשון מתבארים הקרבנות והעבודות שאין חייבין עליהן משום שחוטי חוץ. ובחלקה השני מתבארים עניני ה"במות" – תקופות האיסור וההיתר להקריב בהן, ודיני ההקרבה בהן בזמני ההיתר.

"עבודת הקרבן" בפנים ונעשית בחוץ. ובפרה אדומה, שאין בה דין הקרבה בפנים, הרי פשוט הדבר שלא יתכן בה חיוב על "עבודה" חוץ למקדש, ולא היתה המשנה צריכה לומר זאת, אלא הנידון הוא רק מצד "חוץ למקומה" שהיתה צריכה להעשות בו.

ובמנחת אברהם דקדק שרק בפרה שנינו לשון "שריפה", ואילו בשאר המוקטרין נשנית לשון "הקרבה", ולכן ביאר שהנידון לחייב על "שריפה" אינו משום איסור העלאה בחוץ, [ולא יצטרך להעלותה על מזבח "ולשם ה'"], וההוה אמינא לחייב על שריפה אף שהאיסור ב"העלאה" דוקא, הוא משום שהר"ש [פרה פ"ד מ"א] והראב"ד [תו"כ חובה ד] השוו דין שריפת פרה להקטרת אימורין בקרבנות, או משום ששריפת פרה היא עבודה [שטעונה כהן] ולהלן [קטו, ב] הושוו כל העבודות להעלאה. ולפיכך הנידון לחייב עליה היה משום שנשרפה חוץ למקומה, ואינו שייך להקטרת קרבנות בפנים.

ולכאורה לדברי הגר"ח [הובא בחי' הגרי"ז פ"ד ממעה"ק, ולעיל יד,א] שלא חל על הפרה דין "חטאת" אלא בשחיטתה, לכאורה פשוט שהצד לחייב עליה בחוץ אינו אלא בשריפה, כי קודם לכן היא קדושה רק בקדושת בדק הבית.

1. רש"י גרס "ששחטה", ופירש שחידוש המשנה הוא, שהשוחט פרה אדומה חוץ לגיתה אינו נחשב כשוחט קדשים בחוץ שלא במקום מצוה. והיינו, שהנידון במשנה כששחט חוץ לגיתה הוא אם חייב עליה כשוחט קדשים חוץ למקדש, כי לא הותר לשחטה חוץ למקדש אלא רק במקומה, בגיתה. והאיסור לשוחטה חוץ למקומה הוא רק מצד שהוא "חוץ למקדש", כי אין בפרה אדומה איסור של "חוץ למקומה".

אולם הרמב"ם בפיה"מ לא גרס "ששחטה" אלא גרס "ששרפה", וכתב ש"דוגמת מקום לשרפתה כדוגמת העזרה לקרבנות, ויעלה על הדעת שאם שרפה במקום אחר שהוא חייב". והיינו, שהנידון לחייבה הוא מצד שריפה "חוץ למקום שריפתה", ולא משום "חוץ למקדש" כפי שמדוייק מרש"י. [נראה תוס' שגרסו ששרפה, והוא הדין שפטור על שחיטה, כי אין בה חיוב חוץ כלל].

וכבר ביארנו בפרק הקודם שחלוק דין השחיטה בחוץ מדין העלאה בחוץ, שחיוב השחיטה בחוץ הוא על עצם מעשה שחיטת קרבן בחוץ, ולא על "עבודת הקרבן" בחוץ, ולכן חייב גם על שחיטת פרה אדומה משום "שחוטי חוץ". אך איסור העלאה בחוץ הוא משום "עבודת הקרבן", שצריך לעשות את

עתידיים להביאם לפתח אהל מועד, שהרי נעשים בחוץ, הלכך אין חייבין עליהם משום שחוטי חוץ.

ב. הרובע והנרבע, והמוקצה לתקרובת עבודה זרה, והנעבד שעשאוהו עבודה זרה, וה"מחירי כלב", והאתנן, והכלאים, והטריפה, ויוצא דופן, שלא נולד דרך פתח הרחם אלא על ידי חתך בדופן הבטן של הבהמה, כל אלו, אם כבר הופרשו לקרבן, ואירע שהקריבין בחוץ, פטור, הואיל ופסולין הם להקרבה, שנאמר "לא הביאו להקריב קרבן" (4) לפני משכן ה' משמע כל שאין ראוי לבא לפני משכן ה' אין חייבין עליו (5).

מתקינים לשריפתה בהר המשחה כנגד פתח ההיכל, והיה עשוי כעין גומא (2), ושורפין אותה שם, ואוספין את אפרה.

וכן שעיר המשתלח ביום הכיפורים לעזאזל שהקריבו בחוץ לעזרה,

פטור בשניהם מכרת אף ששחטם בחוץ. שנאמר "ואל פתח אהל מועד לא הביאור". ומשמע שהחיוב הוא רק על שחיטת קרבן אשר יש חובה להביאו לפתח אהל מועד (3), ועומד הוא לכך, אבל כל שאין ראוי לבא אל פתח אהל מועד, אין חייבין עליו.

ופרה אדומה ושעיר המשתלח לא היו

בטהרת הקודש שביאר כוונתו באופן אחר.

4. רש"י הביא את תחילת הפסוק להקריב קרבן לפני משכן ה', וביאר שפטור "אע"פ שכשר לבא הואיל ואינו כשר להקריב", ומקורו מתורת כהנים [אחרי ו, ח] שמיעטה רובע ונרבע מ"להקריב קרבן" ובעלי מומין מ"לפני ה'", ולכן ביאר רש"י שכוונת המשנה כאן לתחילת הפסוק.

5. תוס' בב"ק [עו, ב ד"ה והלא] הקשו למה צריך למעט חיוב על רובע ונרבע מקרא, והרי שחיטה שאינה ראויה היא מחמת איסור אחר. והגרעק"א נקט שכוונת תוס' שאינה ראויה מפני איסור נרבע שנאסר להדיוט, ולכן תמה שהרי צריך מיעוט לנרבע על פי עד אחד שאינו נאסר אלא לגבוה [כמבואר במשנה לעיל עא, א]. אולם בקובץ שיעורים שם ביאר שכוונת תוס' ששחטי חוץ חייבתו תורה רק באופן שהאיסור נגדם ע"י שחיטת חוץ, אבל בפסולין אלו שגם בפנים שחיטתו פסולה פשיטא שלא חייבתו התורה והיא שחיטה שאינה ראויה כי אינו יכול לזרוק דמן ולאכול בשרן, ולכן הקשו תוס' למה לי קרא. וראה חזו"א [קמא מא, ד].

אך כבר הוכיחו תוס' מהגמרא "ששחטה לפנים מהחומה" שמדובר גם בשחיטה.

2. רש"י פירש "מקום עמוק", וכ"כ תוס' שהיא כעין גומא. והרמב"ם בפיה"מ והרע"ב נקטו דהיינו עצים מסודרים כמין גת, ולכן פירשו [פרה ג, י] ש"גת" היא המערכה.

אך הראב"ד [פ"ב מפרה הי"א] דקדק מלשון הרמב"ם שכתב "שרפה חוץ ממערכתה שנשחטה עליה" שגתה ומערכתה שני דברים הם, ותמה על כך שכל המקום המיועד לשריפתה נקרא גתה והוא מקום אחד, ואינו נחלק בין המקום שנשחטה בו לחוצה לו. וראה כסף משנה וארבעה טורי אבן על אתר.

3. רש"י פירש "שחובה עליו להביאו שם", ובא ליישב את קושיית תוס' להלן [ק"ג, א ד"ה חוץ] למה לא יתחייב על שחיטת חוץ בפרה? והרי היא ראויה לשאר קרבנות, ולפיכך כתב שהחיוב על כך שנמנע מקיום חיובו להביאו לפנים, ולפיכך אינו חייב אלא על קרבן שהופרש להקרבה, ולא על עצם שחיטת דבר הראוי לקרבן, וכבר הרחבנו בזה בפרק הקודם. וראה